

Stanisław Flis

"Struktura antropologiczna Mazurów", Brunon Miskiewicz, Wrocław 1956 : [recenzja] ;
"Struktura antropologiczna autochtonicznej ludności Warmii", Brunon Miskiewicz, Wrocław 1960 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 151-152

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ogromnego wkładu pracy, są powszechnie uznane i zyskały już szereg pochlebnych ocen. Obecna pozycja w sposób szczególny wzbogaca dorobek dra Chojnackiego z uwagi na ogromną rozbudowę informacji o poszczególnych pozycjach przez podanie wiadomości o treści opracowania oraz wykazu recenzji. Współautorem jest Jan Kowalik, bibliograf znany wśród Polonii amerykańskiej z omówień bibliografii niemieckich dotyczących Polski. Współpraca Kowalika umożliwiła uwzględnienie wydawnictw, które w czasie wojny, czy po wojnie, nie dotarły do naszych bibliotek.

W omawianej pracy zastosowany został szczegółowy podział na część pierwszą, opartą na kryterium terytorialnym, a w ich obrębie na poszczególne nauki. Natomiast w części drugiej umieszczone zostały bibliografie bibliografii, katalogi wydawnicze, biblioteczne i księgarskie, bibliografie czasopism i wykazy książek zakazanych. Wreszcie część trzecia oparta została na kryterium rzeczowym i uwzględnia poszczególne nauki.

Na stronach 27 — 51 w rozdziale pt. *Pomorze Gdańskie i b. Prusy Wschodnie* znajduje się 160 pozycji bibliografii odnoszących się do terenu Mazur i Warmii.

Użytkowanie książki ułatwia skorowidz autorów i tytułów prac anonimowych.

Staranne wydanie tego dzieła przez Instytut Zachodni zasługuje na specjalnie podkreślenie. Obawiam się, że nakład będzie zbyt niski wobec rozrastającej się tendencji do pogłębiania wiedzy o stosunkach polsko-niemieckich.

Tadeusz Cieślak

BRUNON MISZKIEWICZ, *Struktura antropologiczna Mazurów*, Wrocław 1956, s. 63, Polska Akademia Nauk. Zakład Antropologii. Materiały i Prace Antropologiczne Nr 23.

BRUNON MISZKIEWICZ, *Struktura antropologiczna autochtonicznej ludności Warmii*, Wrocław 1960, s. 115. Polska Akademia Nauk. Zakład Antropologii. Materiały i Prace Antropologiczne Nr 51.

Celem wyżej wymienionych prac było poznanie struktury rasowej ludności autochtonicznej Mazur i Warmii. Tym bardziej wydawało się to konieczne, gdyż struktura antropologiczna tej ludności była prawie całkowicie nie znana. Niemcy bowiem świadomie nie podejmowali na tym terenie żadnych poważniejszych badań. Z powodów politycznych nauka niemiecka głosiła głośno tezę, że ludność autochtoniczna Mazur i Warmii miała stanowić zespół rasowy, nie mający żadnego powinowactwa antropologicznego z mieszkańcami ziem sąsiednich. Z uwagi na dość szybko postępujący proces mieszania się ludności autochtonicznej z napływową w okresie powojennym przeprowadzenie badań antropologicznych na tym obszarze było sprawą palącą, by we właściwym czasie uchwycić obraz pierwotnych pod tym względem stosunków. Materiały do swych prac B. Miszkiewicz zebrał w latach 1954 — 1956. Ich analizę typologiczną przeprowadzono w Zakładzie Antropologii Polskiej Akademii Nauk.

Zebrany przez autora materiał antropologiczny ludności autochtonicznej obejmował 611 Mazurów (w tym $\frac{2}{3}$ kobiet) i 653 Warmiaków (w tym 293 mężczyzn oraz 360 kobiet). Wiek badanych wahał się w granicach 17 — 65 lat. W swych badaniach autor uwzględniał nazwisko i imię danego osobnika, jego wiek, miejsce urodzenia, zawód, wzrost, największą długość i szerokość głowy, następnie największą szerokość twarzy, jej wysokość, długość i szerokość nosa, barwę oczu i włosów, ponadto ciężar ciała. Materiał antropologiczny ludności Mazur opracował metodą punktów odniesienia A. Wankego, a ludności Warmii również metodą morfologiczną I. Michalskiego. Otrzymane wyniki porównywał

z wynikami analizy ludności powiatów sąsiadujących z b. Prusami Wschodnimi i wykazał, że w tym wypadku mamy do czynienia z jedną silnie wykrzyżowaną populacją z małymi zróżnicowaniami miejscowymi.

Z dokonanej przez autora analizy rasowej wynika, że wśród Mazurów dominuje element nordyczny, na drugim miejscu jest element laponoidalny, na trzecim — śródziemnomorski i na czwartym — armenoidalny. Bardzo zbliżony skład rasowy posiada ludność autochtoniczna Warmii i ziem sąsiednich, co wbrew twierdzeniom nauki niemieckiej świadczy o antropologicznym pokrewieństwie wymienionych terenów. Przewaga składnika nordycznego w strukturze antropologicznej ludności mazurskiej i terenów sąsiednich wynika z długotrwałych i częstych jej kontaktów z ludnością Skandynawii i północnej Europy. W części zachodniej b. Prus Wschodnich element nordyczny posiada domieszkę elementu śródziemnomorskiego, w części zaś wschodniej — laponoidalnego, co również jest wynikiem wpływów ziem sąsiednich.

Obszerne zestawienia pomiarów i cech opisowych ludności mazurskiej i warmińskiej, które posłużyły autorowi jako materiał do analizy typologicznej, stanowią wartościową dokumentację naukową i są niezwykle cennym przyczynkiem do poznania naszego regionu. Jedyne poważne zastrzeżenie budzi zaliczenie przez autora aż 334 zbadanych osobników z powiatu szczywieńskiego do ludności warmińskiej. Stanowi to przeszło 50% materiału, który służył autorowi do opracowania struktury antropologicznej Warmiaków. Tymczasem wiadomo powszechnie, że powiat szczywieński od dawna zamieszkiwali Mazurzy i nigdy nie wchodził on w skład Warmii. Rodziny warmińskie były tu wyjątkową naleciałością i stanowiły znikomy odsetek ludności. Dlatego wydaje się b. wątpliwe, aby autor znalazł na terenie tego powiatu aż tak dużą liczbę Warmiaków. Gdyby natomiast na podstawie analizy swego materiału doszedł do wniosku, że ludność autochtoniczna powiatu szczywieńskiego pod względem antropologicznym niczym nie różni się od ludności Warmii, należało to wyraźnie zaznaczyć. W każdym bądź razie sprawa ta wymaga wyjaśnienia i ewentualnego skorygowania pewnych szczegółów struktury antropologicznej ludności Warmii. Sądzić jednak należy, iż nie będzie to miało wpływu na zasadnicze tezy autora.

W zakończeniu należy zwrócić jeszcze uwagę na inną drobną nieścisłość, jaka wkradła się do jednej z wymienionych prac autora, a mianowicie wspominał on, że w 1709 r. na ziemi mazurskiej rozżyła się epidemia tyfusu plamistego. W rzeczywistości była to epidemia dżumy*).

Stanisław Flis

KRONIKA NAUKOWA WOJEWÓDZTWA OLSZTYŃSKIEGO

WŁODZIMIERA ZIEMIŃSKA-ODOJOWA

BADANIA ARCHEOLOGICZNE MUZEUM MAZURSKIEGO W R. 1960

Prace wykopaliskowe Działu Archeologii Muzeum Mazurskiego ograniczały się w r. 1960 do kontynuacji badań na cmentarzysku w Niedanowie, pow. Nidzica (s. 2)¹⁾. Badania prowadzone były przy współudziale Konserwatora Zabytków Archeologicznych Województwa Olsztyńskiego, dzięki czemu możliwe było odkrycie większej przestrzeni cmentarzyska, a równocześnie

*) St. Flis, *Dżuma na Mazurach i Warmii w latach 1708 — 1711*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1960, nr 4 (70), s. 473 — 523.

¹⁾ Porównaj Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1 (1960), s. 150, 151.